

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2026. № 4.

ISSN 2307-2105

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.4.75>

УДК 339.564:338.43:330.341.1

О. Г. Милашко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри статистики та математичних методів в економіці, Одеський національний економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7963-4318>

АГРОПРОДОВОЛЬЧИЙ СЕКТОР ЯК ФАКТОР СТРУКТУРНОЇ СТІЙКОСТІ ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

О. Mylashko,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Statistics and Mathematical Methods in Economics, Odesa National Economic University

THE AGRI-FOOD SECTOR AS A FACTOR OF STRUCTURAL RESILIENCE OF UKRAINE'S EXPORTS IN WARTIME

У статті досліджено структурно-динамічні зміни товарної структури експорту України в умовах воєнної економіки з акцентом на агропродовольчі групи I–IV УКТЗЕД. Метою дослідження є комплексний аналіз трансформації експортної спеціалізації України у 2020–2024 рр. та оцінка адаптаційних можливостей економіки до воєнних шоків. Методологічну основу становлять методи структурного та динамічного

аналізу, порівняльний аналіз, а також елементи структурно-декомпозиційного підходу. Обґрунтовано, що внаслідок повномасштабної війни відбулося суттєве зростання частки агропродовольчого сектору у загальному експорті, що зумовлено як відносною стійкістю аграрного виробництва, так і значним спадом у промислових секторах. Виявлено формування нової моделі експортної спеціалізації, яка характеризується домінуванням продукції рослинного походження та високою залежністю переробних галузей від сировинної бази. Досліджено внутрішні структурні зрушення у межах групи II, зокрема перерозподіл між зерновими та олійними культурами як результат адаптації до логістичних обмежень. Встановлено, що у 2023–2024 рр. спостерігається часткове відновлення переробних сегментів, що свідчить про потенціал підвищення рівня доданої вартості експорту. Зроблено висновок про закріплення аграрно-сировинної моделі експорту України у воєнний період та визначено перспективи її трансформації у напрямі структурної модернізації.

The article examines structural and dynamic transformations in the commodity structure of Ukraine's exports under the conditions of a war economy, with a particular focus on agri-food product groups I–IV according to the Ukrainian Classification of Goods for Foreign Economic Activity. The aim of the study is to provide a comprehensive analysis of the transformation of Ukraine's export specialization in 2020–2024 and to assess the adaptive capacity of the national economy to wartime shocks. The methodological framework is based on structural and dynamic analysis, comparative analysis, and elements of the structural decomposition approach.

The study substantiates that the full-scale war has led to a significant increase in the share of agri-food products in total exports, driven by both the relative resilience of agricultural production and a deeper decline in industrial sectors. As a result, a new model of export specialization has emerged, characterized by the dominance of plant-based products and a strong dependence of processing industries on the raw material base.

Special attention is paid to internal structural shifts within group II, where a reallocation between grain crops and oilseeds has occurred. This transformation reflects the adaptive behavior of the agricultural sector in response to logistical constraints, including port blockades and disruptions in traditional supply chains. The research also reveals that, despite a sharp decline in 2022, processing segments demonstrated accelerated growth in 2023–2024, indicating the beginning of recovery in value-added production and the gradual restoration of processing chains.

The findings confirm that during the war period Ukraine's export structure has become more agrarian and raw-material-oriented, which ensures short-term stability but creates long-term risks associated with price volatility and limited economic diversification. At the same time, the identified trends in the recovery of processed food exports highlight the potential for structural modernization of foreign trade. The results can support evidence-based export policy decisions aimed at diversification, development of processing industries, and strengthening Ukraine's position in global food markets. Future research directions include the application of structural decomposition methods, analysis of terms of trade, and modeling the impact of export structure changes on macroeconomic indicators.

Ключові слова: зовнішня торгівля; товарна структура; структурні зрушення; експортна спеціалізація; аграрний експорт; воєнні шоки; диверсифікація експорту; переробна промисловість.

Keywords: foreign trade; commodity structure; structural shifts; export specialization; agricultural exports; wartime shocks; export diversification; processing industry.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний розвиток зовнішньоекономічної діяльності України відбувається в умовах глибоких трансформацій, зумовлених як глобальними економічними процесами, так і внутрішніми шоками, передусім пов'язаними з повномасштабною війною. У цих умовах особливої ваги набуває дослідження структурних змін у

зовнішній торгівлі, оскільки саме структура експорту визначає стійкість національної економіки, її конкурентні позиції на світових ринках та потенціал довгострокового економічного зростання.

Агропродовольчий сектор (групи I–IV Українського класифікатору товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД)), який традиційно формує значну частку експорту України, у воєнний період перетворився на ключовий стабілізуючий чинник економіки. Як показує проведений аналіз, у 2022–2024 рр. відбулося суттєве зростання частки агропродовольчих товарів у загальному експорті, що було зумовлено як відносною стійкістю аграрного виробництва, так і глибшим спадом у промислових секторах. Водночас такі зміни супроводжуються посиленням сировинної спрямованості експорту, що формує низку довгострокових ризиків для економічного розвитку.

Проблема полягає у необхідності комплексного наукового осмислення структурно-динамічних зрушень у товарній структурі зовнішньої торгівлі України в умовах воєнної економіки. Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених аналізу експорту, недостатньо розкритими залишаються питання взаємозв'язку між змінами структури експорту та адаптаційними механізмами економіки, а також оцінки інтенсивності розвитку окремих товарних груп у кризових умовах. Особливо актуальним є виявлення внутрішніх структурних трансформацій у межах агропродовольчих груп, що відображають зміну спеціалізації країни під впливом логістичних, виробничих та зовнішньоекономічних обмежень.

З наукової точки зору актуальність дослідження зумовлена необхідністю розвитку методичних підходів до структурно-динамічного аналізу зовнішньої торгівлі, які дозволяють не лише фіксувати зміни у питомій вазі товарних груп, але й оцінювати їхню роль у формуванні загальної динаміки експорту. Поєднання структурного та динамічного підходів відкриває можливості для більш глибокого розуміння трансформаційних процесів у національній економіці.

Практичне значення проблеми визначається потребою формування ефективної зовнішньоторговельної політики України в умовах воєнного та повоєнного відновлення. Результати дослідження можуть бути використані для обґрунтування напрямів диверсифікації експорту, розвитку переробних галузей та підвищення рівня доданої вартості продукції, що експортується. Крім того, вони мають важливе значення для забезпечення продовольчої безпеки як на національному, так і на глобальному рівнях, враховуючи роль України як одного з провідних експортерів аграрної продукції.

Таким чином, дослідження структурних змін у товарній структурі експорту України, зокрема в агропродовольчому сегменті, є важливим як з наукового, так і з практичного погляду, оскільки дозволяє оцінити глибину трансформацій економіки, визначити її адаптаційні можливості та окреслити стратегічні напрями подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика структурних змін експорту України, зокрема зростання ролі агропродовольчого сектору, останніми роками набула помітного розвитку в українській науковій літературі. Насамперед дослідники зосереджують увагу на впливі воєнних шоків на зовнішню торгівлю, зміні товарної та географічної структури експорту, логістичних обмеженнях, а також на перспективах переходу від сировинної моделі до експорту з вищою доданою вартістю.

Окремий напрям становлять праці, у яких досліджено загальні тенденції функціонування експорту України в умовах воєнного стану. Так, А. Нечипорук, М. Котова та Д. Кочубей аналізують трансформацію експорту України під впливом війни, виокремлюючи скорочення традиційних експортних позицій, перебудову логістики та необхідність пошуку нових ринків збуту [1]. Подібний ракурс представлений і в роботі З. Атаманчук, де акцентовано на диверсифікації товарної структури експорту, розвитку логістичних маршрутів через країни ЄС та інтеграції України у глобальні ланцюги доданої вартості [2].

Важливий блок досліджень присвячено саме агропродовольчому експорту як ключовому компоненту стійкості української економіки. У статті О. Михайленко та О. Пащенко розглянуто розвиток зовнішньої торгівлі агропродовольчими товарами України в умовах воєнного стану, з акцентом на трансформацію торговельних потоків, логістичні бар'єри та збереження експортного потенціалу аграрної сфери [3]. Близькою за змістом є праця О. Катюк, у якій систематизовано головні проблеми експорту аграрної продукції в сучасних умовах та окреслено можливі шляхи їх часткового вирішення [4].

Суттєве значення для нашої теми мають дослідження, що розкривають внутрішню структуру аграрного експорту та його товарну спеціалізацію. Зокрема, О. Михайленко та О. Тіщенко аналізують позиції України на світовому ринку рослинних олій, що дає підстави розглядати жири та олії як один із системоутворюючих сегментів національного експорту [5]. Це безпосередньо корелює з проблематикою нашої статті, де група III УКТЗЕД трактується як важлива похідна від сировинної бази рослинного походження.

Окрему групу становлять праці, в яких наголос зроблено на логістичному аспекті стійкості аграрного експорту. О. Прокопишин, Н. Трушкіна та Т. Сербіна досліджують організацію зовнішньоекономічної логістичної діяльності аграрних підприємств в умовах війни, показуючи, що саме транспортні та інфраструктурні обмеження значною мірою визначили нові пропорції експорту [6]. Подібну проблематику розвивають О. Яценко, О. Яценко та Ю. Завадська, які аналізують експорт агропродукції за видами транспорту у 2020–2024 рр. і доводять, що воєнний період зумовив переоцінку ролі морського, залізничного, автомобільного та мультимодального сполучення [7].

Помітний внесок у розробку теми роблять праці, присвячені інституційним та організаційним умовам зовнішньоекономічної діяльності агробізнесу. А. Бобечко аналізує особливості організації ЗЕД підприємств агробізнесу в умовах російсько-української війни [8], а М. Кудінова і М. Рубайко зосереджуються на механізмах міжнародної підтримки

зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств [9]. Такі дослідження важливі тим, що зміщують акцент із фіксації втрат на аналіз адаптаційних механізмів, які дозволяють аграрному сектору зберігати зовнішньоторговельну активність навіть за умов високої невизначеності.

Для поглиблення аналітичної рамки доцільно враховувати і публікації, що розглядають інвестиційні та статистичні аспекти розвитку зовнішньої торгівлі. К. Сухецька, І. Новак та Н. Пітель доводять, що інвестиційне забезпечення аграрного сектора безпосередньо пов'язане з конкурентоспроможністю та стійкістю його експортно-імпоротної діяльності [10]. Натомість О. Корицька та Ю. Литвин демонструють можливості цифрових інструментів статистичного аналізу зовнішньої торгівлі, що є важливим з методичного погляду для структурно-динамічного дослідження експорту [11].

Ширший контекст для інтерпретації ролі аграрного сектору у воєнний період забезпечує стаття М. Негрей, А. Тараненка та І. Костенко, де аграрний сектор України розглядається як сфера, що поєднує високу вразливість до воєнних ризиків із відносною здатністю до адаптації. Водночас у дослідженні «Проблеми економіки» щодо впливу аграрного імпорту з України на економіку країн ЄС показано, що український агропродовольчий експорт має не лише внутрішнє стабілізаційне значення, а й вагомий зовнішній ефект для європейського ринку [12]. Це підсилює тезу про стратегічну роль агропродовольчого сектора в економічній стійкості України.

Отже, сучасні наукові публікації досить повно висвітлюють окремі аспекти функціонування аграрного експорту України в умовах війни: логістичні проблеми, інституційну підтримку, інвестиційне забезпечення, позиції на окремих світових ринках, а також загальні тенденції зовнішньої торгівлі. Водночас недостатньо комплексно розкритими залишаються питання саме структурно-динамічної трансформації товарної структури експорту України за агропродовольчими групами I–IV УКТЗЕД у воєнний період, а також питання взаємозв'язку між зростанням частки аграрного сектора, поглибленням

сировинної спеціалізації та частковим відновленням переробних сегментів. Саме це і визначає наукову новизну та доцільність дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є комплексний аналіз структурно-динамічних змін у товарній структурі експорту України за агропродовольчими групами I–IV УКТЗЕД у 2020–2024 рр. в умовах воєнної економіки, а також виявлення основних тенденцій трансформації експортної спеціалізації та оцінка адаптаційних можливостей національної економіки до кризових шоків.

Для досягнення поставленої мети у статті визначено такі завдання дослідження:

- проаналізувати динаміку загального обсягу експорту України та визначити місце агропродовольчих товарних груп у його структурі у довоєнний та воєнний періоди;
- дослідити структурні зміни у межах груп I–IV УКТЗЕД та оцінити їх внесок у формування загальної динаміки експорту;
- здійснити порівняльний аналіз темпів змін експорту за окремими агропродовольчими групами з метою виявлення найбільш стійких та найбільш вразливих сегментів в умовах воєнного впливу;
- виявити внутрішні структурні зрушення у межах ключових підгруп, зокрема групи II «Продукти рослинного походження» (зернові та олійні культури), та оцінити їх роль у трансформації експортної структури;
- проаналізувати особливості розвитку переробних сегментів (група IV «Готові харчові продукти») як індикатора відновлення економіки та зростання доданої вартості експорту;
- оцінити взаємозв'язок між змінами у сировинній базі та переробних галузях (зокрема між групами II та III) у контексті формування експортної моделі.

Реалізація поставлених завдань дозволяє не лише узагальнити кількісні та структурні зміни у зовнішній торгівлі України, але й сформулювати науково

обґрунтовані висновки щодо напрямів підвищення ефективності експортної політики в умовах воєнного та повоєнного розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Агропродовольчий сектор України традиційно відіграє системоутворюючу роль як у національній економіці, так і у глобальній продовольчій системі. Україна є одним із ключових світових експортерів зернових культур, олійних та продуктів їх переробки, забезпечуючи вагомую частку постачання продовольства на міжнародні ринки, зокрема до країн Азії, Африки та Близького Сходу. У цьому контексті агропродовольчі товарні групи формують не лише значну частину валютних надходжень держави, але й виконують важливу функцію стабілізації світових продовольчих ринків.

В умовах воєнного часу значущість аграрного експорту України істотно зросла. Порушення традиційних логістичних ланцюгів, блокування морських портів та загальне скорочення промислового виробництва призвели до структурної переорієнтації експорту на ті види продукції, які виявилися найбільш стійкими до кризових впливів. Саме агропродовольчі товари стали базою збереження експортного потенціалу країни, забезпечуючи не лише економічну стійкість України, але й глобальну продовольчу безпеку.

З огляду на це, аналіз змін товарної структури зовнішньої торгівлі за агропродовольчими групами набуває особливої актуальності. Він дозволяє оцінити, якою мірою війна трансформувала експортну спеціалізацію України, виявити адаптаційні механізми національної економіки та визначити перспективи подальшої структурної модернізації. Особливість проведеного дослідження полягає у поєднанні структурного та динамічного підходів, що дає змогу не лише зафіксувати зміни часток окремих товарних груп, а й оцінити інтенсивність їх розвитку в умовах глибоких економічних потрясінь.

Дослідження товарної структури зовнішньої торгівлі України у 2020–2024 рр. за групами I–IV УКТЗЕД дозволяє виявити не лише загальні тенденції змін у

воєнний період, а й глибинні структурно-динамічні зрушення, що відображають адаптацію національної економіки до кризових умов (табл. 1).

**Таблиця 1. Динаміка експорту товарів України
за групами I–IV УКТЗЕД, млн доларів США**

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	2020	2021	2022	2023	2024
Усього	49191,8	68072,3	44135,6	36182,9	41733,3
у тому числі					
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	1188,2	1345,2	1471,8	1363,2	1643,5
II. Продукти рослинного походження	11883,2	15538,0	13472,7	11716,7	13527,6
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	5746,9	7037,2	5948,6	5649,1	5756,4
IV. Готові харчові продукти	3361,0	3788,5	2496,9	3271,7	3755,7
Інші групи	27012,5	40363,4	20745,6	14182,2	17050,1

Джерело: побудовано автором на основі [13]

У довоєнний період (2020–2021 рр.) досліджувані товарні групи вже відігравали важливу роль у формуванні експорту України. У 2020 р. їх сумарна частка становила 45,1%, а у 2021 р. – 40,7% (табл. 2). При цьому 2021 р. характеризувався значним зростанням експорту (138,4% до 2020 р.), що супроводжувалося певним зниженням питомої ваги агропродовольчих товарів через швидше зростання інших секторів економіки.

**Таблиця 2. Структура експорту України
за групами I–IV УКТЗЕД (2020–2024 рр.), %**

Рік	Частка експорту за групами I-IV УКТЗЕД у загальному експорті	У тому числі з групами			
		I	II	III	IV
2020	45,1	2,4	24,2	11,7	6,8
2021	40,7	2,0	22,8	10,3	5,6
2022	53,0	3,3	30,5	13,5	5,7
2023	60,8	3,8	32,4	15,6	9,0
2024	59,1	3,9	32,4	13,8	9,0

Джерело: розраховано автором на основі [13]

Початок повномасштабної війни у 2022 р. призвів до різкого скорочення загального обсягу експорту до 64,8% від рівня 2021 р. Однак ключовою особливістю цього періоду стала нерівномірність падіння за окремими товарними групами. Так, група I «Живі тварини; продукти тваринного походження» продемонструвала навіть зростання (109,4%), група

II «Продукти рослинного походження» скоротилася відносно помірно (86,7%), тоді як група III «Жири та олії» та група IV «Готові харчові продукти» знизилася більш суттєво (84,5% та 65,9% відповідно) (табл. 3). Унаслідок цього відбулося різке зростання частки агропродовольчих товарів у структурі експорту – до 53,0% (табл. 2).

Таблиця 3. Темпи змін експорту товарів України за групами I–IV УКТЗЕД (до попереднього року), %

Рік	Групи товарів за УКТЗЕД			
	I	II	III	IV
2021	113,2	130,8	122,5	112,7
2022	109,4	86,7	84,5	65,9
2023	92,6	87,0	95,0	131,0
2024	118,9	115,5	101,9	114,8

Джерело: розраховано автором на основі [13]

Отже, у 2022 р. структурні зміни були зумовлені не лише стійкістю аграрного сектору, а й глибшим падінням інших, передусім промислових, товарних груп. Це свідчить про підвищену чутливість високотехнологічних і капіталомістких секторів до воєнних шоків порівняно з аграрним виробництвом.

У 2023 р. загальний обсяг експорту продовжив скорочення (82,0% до 2022 р.), однак саме в цей період сформувалися якісно нові структурні пропорції. Частка досліджуваних груп досягла 60,8%, що є максимальним значенням за весь період спостереження. При цьому відбулися важливі зміни у співвідношенні між окремими групами.

Група II «Продукти рослинного походження» зміцнила свої позиції до 32,4% експорту, остаточно закріпившись як базова структуроутворююча складова. Водночас група III «Жири та олії» досягла 15,6%, що також свідчить про високий рівень спеціалізації України на продукції аграрного походження. Особливо важливим є те, що група IV «Готові харчові продукти» продемонструвала суттєве зростання (131,0% до 2022 р.), а її частка підвищилася до 9,0%. Це свідчить про початок відновлення переробних галузей, які у 2022 р. зазнали найбільшого спаду.

У 2024 р. спостерігається загальне відновлення експорту (111,0% до 2023 р.), що супроводжується стабілізацією сформованої у попередньому році структури. Частка груп I–IV становила 59,1%, тобто залишалася на дуже високому рівні. Найбільш динамічно зростали групи I (118,9%), II (115,5%) та IV (114,8%), тоді як група III демонструвала майже стабільну динаміку (101,9%). Це свідчить про те, що відновлення відбувається вже на новій структурній основі, сформованій у воєнний період.

Особливої уваги заслуговують внутрішні структурні зрушення у межах групи II. Дані табл. 4 чітко підтверджують, що у 2022 р. відбулося суттєве структурне переформатування експорту в межах групи II. Зокрема, експорт зернових культур скоротився до 73,8% від рівня 2021 р., що відображає вплив логістичних обмежень, пов'язаних із блокуванням морських портів. Водночас експорт насіння і плодів олійних рослин зріс до 154,3%, що свідчить про переорієнтацію аграрного сектору на продукцію з вищою транспортабельністю та рентабельністю.

У 2023–2024 рр. спостерігається стабілізація сформованої структури: зернові культури зберігають домінуючу позицію (22,6% у 2024 р.), тоді як частка олійних культур закріплюється на рівні понад 8%. Це підтверджує формування нової рівноваги в структурі аграрного експорту України в умовах воєнної економіки.

Таблиця 4. Динаміка та структура експорту зернових та олійних культур України (ключові підгрупи групи II УКТЗЕД)

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Зернові культури (код 10)					
Обсяг експорту, млн доларів США	9410,7	12343,8	9108,2	8306,7	9418,3
Темп зміни, %	97,7	131,2	73,8	91,2	113,4
Частка в експорті, %	19,1	18,1	20,6	23,0	22,6
Насіння і плоди олійних рослин (код 12)					
Обсяг експорту, млн доларів США	1842,4	2435,2	3757,7	2819,5	3393,8
Темп зміни, %	71,9	132,2	154,3	75,0	120,4
Частка в експорті, %	3,7	3,6	8,5	7,8	8,1

Джерело: розраховано автором на основі [13]

Група III «Жири та олії» демонструє тісний зв'язок із динамікою олійних культур: її падіння у 2022 р. та подальша стабілізація у 2023–2024

рр. підтверджують залежність переробної галузі від сировинної бази. Водночас ця група залишається одним із ключових джерел валютних надходжень.

Група IV «Готові харчові продукти» відображає процес поступового відновлення економіки. Після глибокого спаду у 2022 р. вона демонструє випереджальні темпи зростання у 2023–2024 рр. (табл. 5). Основний внесок у це забезпечили такі підгрупи, як цукор і кондитерські вироби, продукти переробки овочів, напої та відходи харчової промисловості. Це свідчить про поступове відновлення переробних ланцюгів і наявність потенціалу для підвищення рівня доданої вартості експорту.

Таблиця 5. Динаміка експорту групи IV «Готові харчові продукти» та її ключових підгруп (2020–2024 рр.)

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Група IV – усього (обсяг, млн доларів США)	3361,0	3788,5	2496,9	3271,7	3755,7
Темп зміни, %	104,4	112,7	65,9	131,0	114,8
Частка в експорті, %	6,8	5,6	5,7	9,0	9,0
17 Цукор і кондитерські вироби (обсяг, млн доларів США)	250,3	246,5	299,6	596,4	651,7
Темп зміни, %	98,4	98,5	121,5	199,1	109,3
Частка в експорті, %	0,5	0,4	0,7	1,6	1,6
20 Продукти переробки овочів (обсяг, млн доларів США)	172,6	200,6	222,6	199,5	317,6
Темп зміни, %	90,0	116,2	111,0	89,6	159,2
Частка в експорті, %	0,4	0,3	0,5	0,6	0,8
22 Напої (алкогольні та безалкогольні) (обсяг, млн доларів США)	223,7	310,4	204,7	283,0	312,3
Темп зміни, %	106,1	138,8	65,9	138,3	110,3
Частка в експорті, %	0,5	0,5	0,5	0,8	0,7
23 Відходи та залишки харчової промисловості (обсяг, млн дол. США)	1576,5	1733,1	1081,8	1397,5	1481,1
Темп зміни, %	106,1	109,9	62,4	129,2	106,0
Частка в експорті, %	3,2	2,5	2,5	3,9	3,5

Джерело: розраховано автором на основі [13]

Щодо імпорту, досліджувані товарні групи мають значно меншу вагу (близько 10–11%) і не демонструють істотних структурних змін [13]. У 2022 р. імпорт скоротився до 75,9% від рівня 2021 р., але вже у 2023–2024 рр. відбулося його відновлення (115,0% та 111,0%). При цьому структура імпорту залишається відносно стабільною, що свідчить про його споживчий

характер та меншу залежність від воєнних факторів у порівнянні з експортом.

Таким чином, отримані результати свідчать, що у воєнний період відбулося закріплення аграрно-сировинної моделі експорту України. Водночас у 2023–2024 рр. спостерігаються ознаки часткового відновлення переробних сегментів, що може стати основою для подальшої структурної модернізації зовнішньої торгівлі.

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямі.

Проведене дослідження дозволило виявити ключові структурно-динамічні трансформації у товарній структурі експорту України в умовах воєнної економіки та оцінити роль агропродовольчого сектору як чинника забезпечення його стійкості. Отримані результати свідчать, що у 2022–2024 рр. відбулося суттєве посилення ролі агропродовольчих товарних груп (I–IV УКТЗЕД) у формуванні експорту, частка яких зросла до рекордних значень понад 59–60 %, що є наслідком як відносної стійкості аграрного виробництва, так і глибшого спаду в інших секторах економіки .

Встановлено, що у воєнний період сформувалася нова структура експорту, яка характеризується домінуванням продукції рослинного походження та значною роллю жирів і олій як похідної від сировинної бази. Водночас внутрішні структурні зрушення, зокрема зростання експорту олійних культур та відносне скорочення зернових у 2022 р., свідчать про адаптацію аграрного сектору до логістичних обмежень та зміну пріоритетів у напрямі більш рентабельної та транспортабельної продукції.

Особливо важливим результатом є виявлення ознак поступового відновлення переробних сегментів у 2023–2024 рр., що проявляється у випереджальному зростанні групи IV «Готові харчові продукти». Це свідчить про наявність потенціалу для підвищення рівня доданої вартості експорту та поступового переходу від сировинної до більш диверсифікованої моделі зовнішньої торгівлі. Разом з тим, загальна тенденція до закріплення аграрно-сировинної спеціалізації зберігається, що формує довгострокові ризики,

пов'язані з ціновою волатильністю на світових ринках та обмеженими можливостями економічного зростання.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для формування ефективної експортної політики, спрямованої на диверсифікацію товарної структури, розвиток переробних галузей та зміцнення позицій України на світових ринках продовольства. Важливим напрямом є також удосконалення логістичної інфраструктури та підтримка експорту продукції з високою доданою вартістю.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі пов'язані з поглибленням методичних підходів до аналізу структурних змін у зовнішній торгівлі, зокрема шляхом використання структурно-декомпозиційного аналізу для оцінки внеску окремих факторів у зміну експортної динаміки. Доцільним є також розширення дослідження у напрямі аналізу умов торгівлі, цінових та кількісних компонентів експорту, а також моделювання впливу структурних змін на макроекономічні показники, зокрема валовий внутрішній продукт. Крім того, важливим є проведення порівняльних досліджень із іншими країнами-експортерами аграрної продукції, що дозволить оцінити конкурентні переваги України у глобальному контексті. Перспективним напрямом є також дослідження процесів післявоєнного відновлення економіки з акцентом на структурну модернізацію експорту та інтеграцію у європейські та світові виробничо-збутові ланцюги.

Таким чином, отримані результати формують наукову основу для подальших досліджень трансформації зовнішньої торгівлі України та можуть бути використані при розробці стратегічних рішень у сфері економічної політики в умовах воєнного та повоєнного розвитку.

Література

1. Нечипорук А., Котова М., Кочубей Д. Експорт України в умовах воєнного стану. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2023. № 5. С. 18–32.

2. Атаманчук З. Виклики та можливості розвитку зовнішньої торгівлі України під час війни. *Економіка та суспільство*. 2025. № 72. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-62> (дата звернення: 11.03.2026).

3. Михайленко О. Г., Пашенко О. В. Розвиток зовнішньої торгівлі агропродовольчими товарами України в умовах воєнного стану. *Агросвіт*. 2025. № 2. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.2.46> (дата звернення: 12.03.2026).

4. Катюк О. Проблематика експорту аграрної продукції України в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. 2025. № 72. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-73> (дата звернення: 13.03.2026).

5. Михайленко О. Г., Тіщенко О. А. Позиції та перспективи України на світовому ринку рослинних олій. *Ефективна економіка*. 2023. № 1. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.32> (дата звернення: 13.03.2026).

6. Прокопишин О. С., Трушкіна Н. В., Сербіна Т. В. Щодо організації зовнішньоекономічної логістичної діяльності аграрних підприємств в умовах війни. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1(42). С. 209–217.

7. Яценко О. М., Яценко О. М., Завадська Ю. С. Агропродовольчий ринок України та експорт агропродукції за видами транспорту. *Бізнес Інформ*. 2025. № 5. С. 276–285.

8. Бобечко А. Особливості організації зовнішньоекономічної діяльності підприємств агробізнесу в умовах російсько-української війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-111> (дата звернення: 15.03.2026).

9. Кудінова М., Рубайко М. Механізми міжнародної підтримки зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-35> (дата звернення: 11.03.2026).

10. Сухецька К. В., Новак І. М., Пітель Н. Я. Інвестиційний вимір експортно-імпоротної діяльності аграрного сектора України. *Бізнес Інформ*. 2025. № 8. С. 283–292.

11. Корицька О., Литвин Ю. Статистичний аналіз зовнішньої торгівлі України: цифрові інструменти дослідження (на прикладі Львівської області).

Економіка та суспільство. 2024. № 61. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-13> (дата звернення: 14.03.2026).

12. Негрей М. В., Тараненко А. А., Костенко І. С. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38> (дата звернення: 12.03.2026).

13. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 11.03.2026).

References

1. Nechyporuk, A. Kotova, M. and Kochubei, D. (2023), “Exports of Ukraine under martial law”, *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, vol. 5, pp. 18–32.

2. Atamanchuk, Z. (2025), “Challenges and opportunities for the development of Ukraine’s foreign trade during the war”, *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 72 <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-62>.

3. Mykhailenko, O.H. and Pashchenko, O.V. (2025), “Development of foreign trade in agri-food goods of Ukraine under martial law”, *Ahrosvit*, vol. 2 <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.2.46>.

4. Katiuk, O. (2025), “Problems of agricultural exports of Ukraine in modern conditions”, *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 72 <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-73>.

5. Mykhailenko, O.H. and Tishchenko, O.A. (2023), “Ukraine’s positions and prospects in the world vegetable oils market”, *Efektivna ekonomika*, vol. 1 <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.32>.

6. Prokopyshyn, O.S. Trushkina, N.V. and Serbina, T.V. (2022), “On the organization of foreign economic logistics activity of agricultural enterprises under war conditions”, *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, vol. 1, no. 42, pp. 209–217.

7. Yatsenko, O.M. Yatsenko, O.M. and Zavadzka, Yu.S. (2025), “The agri-food market of Ukraine and exports of agricultural products by modes of transport”, *Biznes Inform*, vol. 5, pp. 276–285.

8. Bobechko, A. (2024), "Features of organizing foreign economic activity of agribusiness enterprises under the Russian-Ukrainian war", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 65. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-111>.
9. Kudinova, M. and Rubaiko, M. (2023), "Mechanisms of international support for the foreign economic activity of agricultural enterprises in Ukraine", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 57. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-35>.
10. Sukhetska, K.V. Novak, I.M. and Pitel, N.Ya. (2025), "Investment dimension of export-import activity of the agricultural sector of Ukraine", *Biznes Inform*, vol. 8, pp. 283–292.
11. Korytska, O. and Lytvyn, Yu. (2024), "Statistical analysis of Ukraine's foreign trade: digital research tools (the case of Lviv region)", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 61. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-13>.
12. Nehrei, M.V. Taranenko, A.A. and Kostenko, I.S. (2022), "The agricultural sector of Ukraine under war conditions: problems and prospects", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 40. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>.
13. State Statistics Service of Ukraine (2026), "Official website", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 March 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 28.03.26

Прорецензовано / Revised: 09.04.26

Дата публікації / Published: 23.04.26